

FELSŐÖR GYÜLEKEZETTÖRTÉNETE

<http://digit.drk.hu/?m=lib&book=2&p=7>

*Gúthy László Mgr, felsőőri ref. lelkp. áttekintése

A Felsőőri Református Egyházközség lélekszámában kicsiny ugyan, történelmében és jelentőségében mégis óriási a nyugat-magyarországi református reformáció elterjedésében, s különösen - minthogy a mai Burgenland (Ausztria) egyik magyar nyelvszigetének része - a magyar nyelv fenntartásában és ápolásában. Kovács Márton történész megállapítása szerint 1548 (ekkor szerepel a felsőőri plébános utoljára az adóösszeírásban) és 1599 között (már az őri protestáns pap fizet adót) történt meg a község reformációja. Első ismert nevű lelkésze Gál János, a későbbi Gál Imre püspök édesapja, aki 1616-ban halt meg 40 évi lelkészi szolgálat után. Pályafutása elején Felsőőrött is lelkészkedett, tehát a XVI. szd. második felében erős, lelkipásztort eltartani tudó gyülekezet volt itt. 1618-ban, a Szentlőrincen tartott zsinat jegyzőkönyvében Eőri Ferenc felsőőri predikátorról van szó, aki 1622-ben aláírta a *Liber Concordiae* - t, az evangélikus hitvallási iratot. A református és evangélikus reformátori irányzatok elválása ezen a vidéken 1591-ben, a csepregi zsinaton történt meg. Gyüdi Ventei Jakab és Szeremlei János lelkipásztorok neveit kell még megemlíteni, akik virágzó gyülekezeti életet formáltak; ez utóbbi 1656-ban a torony tetejét megépíttette s már ezelőtt egy évvel iskola működött itt, melynek tanítója Fülöp Mihály volt. 1663 -ban Tormássi Péter vasvári prépost 500 német lovaskatonáé segítségével *"nemcsak a templomot, iskolát és minden ezekhez való birtokot elfoglalt, hanem a hely. hitv. lelkészt és tanítót minden javaikból kifosztva elűzte, a paplakot földig rontatá, a szegény népet végig verette, a nemesek házába berontva, többeknek összes javait felprédáltatá, a község esküttjeit (tkp. a presbitereket) minden ruháikból kifosztva, szakálluknál fogva meghurcoltatva, végre egy üres szobába záratá s így erőszakolá ev. vallásuk megváltoztatására."* [Gueth Sándor: *A Felső-Eőri Evang.-Reform. Egyház Története*. Szombathely, 1873].

A felsőőri református kispapok, a magyar királyi határőrök leszármazottai 8 éven keresztül templom, iskola és lelkész nélkül tartották fenn egyházukat. 1681-ben a pozsonyi rendi országgyűlés az ú.n. artikulás gyülekezetek közé sorolja. Ez azt jelentette, hogy a Balaton-felvidéktől Bécsig a felsőőri volt az egyetlen jogilag is létező református egyházközség. Előbb egy pajtában összegyűlve dicsérték az Örökkévalót, *"ekkor hamarjába-é, vagy amint Tölly Márton Prédikátor írja a 18-dik századnak elején, bizonyosan nem tudatik, építettek egy Oratóriumot fából, a mely már 1764dik esztendőben nagyon megromladozottnak iratik, mindazáltal 1772dik esztendeig szolgált."* (Gueth) Tölly Márton kezdte meg az anyakönyvek vezetését 1732-ben. Újhelyi Kovács Ferenc 1776-ig tartó szolgálata alatt épült fel nagy áldozatvállalással a mai templom, természetesen torony, karzat és orgona nélkül.

*Dr Gyenge Imre: *A kálvinizmus Burgenlandban* c. doktori disszertációja alapján, Debreceni Református Hittudományi Egyetem Egyháztörténelmi Intézete 1976.

A gyülekezet ereje nem merült ki a templomépítésben. 1784-ben megépült az árkádossal paplak, amely a mai napig műemléki védetség alatt áll. 1801-1802-ben épült fel az iskola, amelyhez tanítólakás is tartozott. 1810-ben megépült a templom tornya, amelybe a már megöntetett 7 mázsás harang mellé egy 17 mázsásat öntetett a gyülekezet. 1811-ben óra is került bele. Ebben a korban, az „*első aranykorban*”, rendszeresen elküldte perselypénzét a gyülekezet Párára, Debrecenbe, Sárospatakra, Losoncra, támogatta a magasabb református iskolákban tanuló felsőöri ifjakat, s még egy Felsőnémetországi református gyülekezet megsegítésére is jutott.

A gyülekezet saját iskolájában latin oktatás is volt. Ekor kiemelkedő lelkésze, Arany József esperes, bevezette az új énekeskönyvet, a Szita-hagyaték megvásárlásával pedig a gyülekezeti élet biztos anyagi alapjait teremtette meg. Ő maga járt elől jó példával az áldozathozatalban: házáat a gyülekezetre hagyta. Halálával véget ért a gyülekezet "*első aranykora*". Az 1848-49-es szabadságharc alatt Petőfi pápai iskolatársa, Sziggy György volt a gyülekezet lelkésze, aki táborba is szállt s barátja volt a híres iskolaalapító felsőlövői evangélikus lelkésznek, Wimmer Gottlieb Ágostonnak, a szabadságharc német támogatójának.

A XIX. szd. második felében a presbitérium Gueth Sándor vezetése alatt Felsőőr motorja lett: a presbitérium demokratikus döntéseinek köszönhetően előbb járási székhelyé, majd mezővárosá, s egyre inkább a környék gazdasági és kulturális központjává vált. A lelképásztor, a presbitérium és a gyülekezet harmonikus együttműködésére, az ebből következő tekintélyére és ökumenikus nyitottságára nézve jellemző az 1880. évi esemény: "*Szombathelyi Megyés Püspök Szabó Imre ő maga vidékünkön járván bermálni, midőn 1880 évi május 24.-én Felső Örbe ért, a lelkész és a presbitérium nála tisztelgett, délután 6 órakor pedig a püspök úr, Csontos Kanonok Titkárja és a helybeli plebános úr kíséretében parochiánkat látogatásával tisztelte meg. Catholikus püspök református parochiát! Istennek legyen hála, hogy már ennyire is eljutottunk!!!*" (Gueth) A község magyar kulturális életében a református gyülekezet játszott - és a mai napig is játszaavezető szerepet. A kulturális munka területén elévülhetetlen érdemeket szerzett és szerez az 1889-ben a presbitérium indíttatására megalakult "*Felsőöri Református Ifjúsági Olvasó- és Dalkör*".

A templomépítés 100 éves jubileumának megünneplésére a gyülekezet orgonát vásárolt, s vasoszlopokon nyugvó karzatot építtetett a templomba. Gueth Sándor szolgálata idejére esik a gyülekezet "*második aranykora*"; a gyülekezet történének az a szakasza ez, amelyben a gyülekezet tudatára ébredt társadalmi kötelességeinek, szociális és politikai szerepének. Másrészt azonban éppen a XIX. szd. végefele kellett a gyülekezetnek végérvényesen tudomásul vennie, hogy nemzeti kisebbséggé, nyelvi diaszporává vált.

A gyülekezet történének a reformáció ideje óta legsorsdöntőbb változására 1921-ben került sor. Felsőőr a Versailles-i békediktátum értelmében Ausztriához került. A gyülekezetnek a vallásos és nemzetiségi kisebbségi sorsot kellett vállalnia. Bajcsy Gyula lelképásztor bölcs, szigorú és

szeretetteljes vezetésével azonban sikerült a megmaradás új útjait megtalálni. Újabb megpróbáltatást jelentett az "Anschluss"-t követő elnyomás, az iskola államosítása, benne a német birodalmi tanterv és oktatási nyelv bevezetése, a második világháború borzalma, benne 100 felsőöri református férfi oktalan halála, valamint a háborút követő gazdasági összeomlás, a vele együttjáró általános szegénység és a szovjet megszálló hadsereg jelenléte. Ezt a nehéz kort Fáber Kovács Gyula és Tölly Sándor lelkipásztorok és a presbitérium példászerű együttműködésével sikerült úgy lezárni, hogy a gyülekezet újra képes lett az egyszerű megmaradáson túl magasabbrendű feladatok vállalására és végrehajtására is. Tölly Sándor váratlan és tragikus halála után Fáber Kovács Gyula javaslatára a gyülekezet Gyenge Imre szentgáli segédlelkészt hívta meg lelkipásztorául. Az ő közel 40 esztendei áldásos szolgálatának csupán vázaltszerű eredményei:

1953 - bevezetik a templomba a villanyvilágítást.

1956-57 – megépül a gyülekezeti kultúrház, az "Otthon".

1959 - az orgona átépítése

1960 - megalakul a világhírű tánccsoport

1962 - a templom tetejét eternit-palára cserélik, a templomhajó új ablakokat kap,

s a padok alá elektromos fűtőberendezést szerelnek 1968-70 - a templom 1968 –

1968 - 70 - a templom mellett új ravatolozó épül

1972-73 - új parochia épül

A Felsőöri Református Ifjúsági Olvasókör színjátszó csoportja az 1960-as évek elejétől kezdve folyamatosan magyar nyelvű népszínműveket ad elő.

Dr. Gyenge Imre mindezek mellett létrehozta az ú.n. "Oberwart Konferenz" amely a vasfüggöny megléte alatt a keleti tömb országokban szolgáló református lelkipásztorok politikai befolyástól mentes, konfesszionális továbbképzését szolgálta, alkalmat teremtve találkozásra és tapasztalatcserére a Nyugat-Európában élő református lelkipásztorokkal és vezető theologusokkal.

Dr. Gyenge Imre három cikluson keresztül viselte az Osztrák Református Egyház országos szuperintendensi tisztét.

Ma a gyülekezet mintegy 1. 400 tagot számlál, akiknek jó része igényli a magyar nyelvű igehirdetési szolgálatokat és a magyar nyelvű kultúrmunkát.

A felsőöri reformátusok a magyar kálvinizmus örökösei Burgenlandban és tanúi annak, hogy hitükben éltető, megtartó és alakító erő van. Felsőőr történetét nem lehet elképzelni a református egyházközség nélkül, se múltját, se jövőjét. A gyülekezet tudatában él, hogy egyháza szolgálata a tagok és az egész társadalom javára van, s igénylik és hálással fogadják a szolgálatát messze Felsőőr és Ausztria határain túl is.

BURGENLAND (Várvidék)

EGYETLEN REFORMÁTUS GYÜLEKEZETE

A Felsőöri Református Egyházközség a reformáció kora óta töretlenül fennálló gyülekezet. Egészen bizonyosan 1592-től, a csepregi közös lutheránus-református zsinat óta református. Ezen a zsinaton vált ketté Nyugat-Magyarországon az addig közös egyház lutheránusokra és reformátusokra. Gyülekezetünk első temploma is áll még; ez a mai római katolikus ótemplom, amelyet az 1600-as évek első felében a reformátusok kibővítettek, hozzá tornyot építettek. 1673-ban erővel elvették, rekatholizálták. Sokáig templomként funkcionált, 1968 óta ravatalozóként szolgál az új katolikus templom mellett.

Nyolc éven keresztül tartott gyülekezetünk gyászévtizede, első nagy krízise – 1673-tól 1681-ig, amikor a soproni rendi országgyűlés az artikuláris gyülekezetek sorába emelte. Előbb egy oratóriumra átépített csűrben, majd egy fatemplomban dícsérték a zsoltárok a Mindenhatót. Majd a nagy álom is valóra vált 1770-ben, amikor hosszas és felettébb drága engedélyeztetési eljárás után gyülekezetünk megkapta a „kőtemplom“ építéséhez az engedélyt. Soha nem látott felbuzdulásban két év alatt készen is lett. Ebben a templomban tartjuk ma is minden istentiszteletünket, beleértve a kazuális alkalmakat is.

Tűzben megpróbált arany lettünk 1920-ban, amikor a trianoni döntés értelmében Nyugat-Magyarország egy része Ausztriához került, s református népünk egy nap leforgása alatt háromszoros kisebbségi sorsba került: úgy, mint addig a többséget alkotó magyar nemzetiség, úgy, mint protestáns és a protestánsok között is mi lettünk és mi vagyunk az abszolút kisebbség. Mi lettünk az új Burgenland (Várvidék) egyetlen református gyülekezte. Egyedül maradtunk.

Rengeteg krízisen keresztül hanykódott gyülekezetünk hajója, mígnem Dr. Gyenge Imre energikus és bölcs gyülekezeti lelkipásztori szolgálata nyomán gyülekezetünk magasabb, immár nemzetközi feladatok vállalására és lebonyolítására is képes lett. 1962-től kezdve négyévenkénti rendszerességgel gyülekezetünkben tartattak meg az „*Oberwart Konferenciák*“, ami az elzárt keleti blokk református lelkészeinek teremtett lehetőséget nyugat-európai vezető református theologusokkal való találkozásra és politikamentes (!) továbbképzésre. (Sajnos, később kiderült, hogy a III/III ide is beépült...) . Az elcsatolás utáni évtizedekben identitás- és nyelvváltás figyelhető meg: tagjaink nagy része „*magyar anyanyelvű osztrák*“-nak vallja magát, s belépett a teljes asszimiláció előszobájába, a kétnyelvűségbe.

S megérkeztünk a mához. Gyülekezetünk 2017 évi adatai biztatóak, ha nem is ragyogóak.

Megkereszteltünk 14 gyermeket, eltemettünk 17 testvérünket, hozzánk „betért” 6 atyánkfia, tőlünk elment 4 atyánkfia (többnyire anyagi természetű okok miatt: túl magasnak ítélték az egyházfenntartói járulékot...), megeskettünk három vegyes vallású párt, kiadtuk a közös evangélikus-katholikus-református újságot, a *KONTAKT*-ot, ebben az évben a 100. szám is a nyomdába került, Kismartonban hat éve tartunk református diaszpóra-istentiszteleteket, minden második hónap harmadik vasárnapján 7 és 25 fő közötti létszámmal, részt vettünk egy egész sor ökumenikus istentiszteleti vagy egyéb alkalmon, újra próbál az *Énekkör* (hallhattuk őket tegnap este), újra fellép az egykor világhírű táncsoportunk, és újra – egy év szünet után – magyar nyelvű színdarabot mutatott be a felsőöri református ifjúság színjátszó csoportja. A mi színjátszásunk és az alsóőriek magyar nyelvű színjátszása 2016-ban Magyar Örökség kitüntetésben részesült.

KÉTNYELVŰ LELKIPÁSZTOR ÍGÉNYE

A 2019 év változásokat hoz. Újra kiderül, vajjon „*tűzben megpróbált arany*” vagyunk-e? Gúthy László több mint 27 évi helybéli szolgálat után nyugalomba vonul, a presbitériumnak alkalmas jelölt után kell néznie, a gyülekezet pedig az újabb 25-35 évre lelkipásztort választ. A már eddig is elszenvedett beolvasztási nyomás folytán ez nem lesz egyszerű feladat: felerősödtek u.i. azok a hangok, amelyek olyan lelkipásztor után kiáltanak, aki csak német nyelvű. Ha ilyet választ a gyülekezet, az az eddigi magyar theológiai, lelkigondozói és kulturális munka teljes elhalását eredményezi. Sokan tisztában vannak azzal is, hogy ez gyülekezeti életünk teljes elszürkülését hozhatja magával.

A kegyelmes Isten kezében van a mánk, a holnapunk és a holnaputánunk is.